4. Hefte.

Medlemsblad for „Naturhistorisk Forening for Jylland", „Naturhistorisk Forening for Sjælland" og „Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster".

REDAKTION:
A. C. JENSEN-HAARUP, ALBERT JENSEN, P. ESBEN-PETERSEN.

I KOMMISSION HOS LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN.

SILKEBORG NY BOGTRYKKERI — JOHANSEN & JØRGENSEN

DANMARKS FAUNA

J. C. Nielsen og K. Henriksen:
Træ- og Blad-Hvepse.
Med 134 Afbildninger.
3 Kr. 75 Øre, indb. 4 Kr. 35 Øre.

J. C. Nielsen:
Gravehvepse og Gedehamse.
Med 52 Afbildninger.
1 Kr. 60 Øre, indb. 2 Kr. 20 Øre.

Bertram G. Rye:
Biller. I. Løbebiller.
Med 155 Afbildninger. 2 Kr. 50 Øre, indb. 3 Kr. 10 Øre.

K. Henriksen:
Biller. II. Pragtbiller og Smeldere.
Med 130 Afbildninger. — 1 Kr. 80 Øre, indb. 2 Kr. 40 Øre.

A. C. Jensen-Haarup og K. Henriksen:
Biller. III. Træbukke.
Med 93 Afbildninger. — 1 Kr. 75 Øre, indb. 2 Kr. 35 Øre.

A. Klöcker:
Sommerfugle. I. Dagsommerfugle
Med 134 Afbildninger. — 2 Kr., indb. 2 Kr. 60 Øre.

Sommerfugle. II. Natsommerfugle. I. Del.
Med 113 Afbildninger. — 2 Kr. 25 Øre, indb. 2 Kr. 85 Øre.

Sommerfugle. III. Natsommerfugle. II. Del.
Med 360 Afbildninger. — 4 Kr., indb. 4 Kr. 60 Øre.

Sommerfugle. IV. Natsommerfugle. III. Del.
Med 284 Afbildninger. — 3 Kr. 25 Øre, indb. 3 Kr. 85 Øre.

Herluf Winge:
Pattedyr.
Med 117 Afbildninger. — 2 Kr. 50 Øre, indb. 3 Kr. 10 Øre.

K. Stephensen:
Storkrebs I. Skjoldkrebs.
Med 108 Afbildninger.
2 Kr. 75 Øre, indb. 3 Kr. 35 Øre.

C. M. Steenberg:
Bløddyr I. Landsnegle.
Med 181 Afbildninger.
3 Kr. 50 Øre, indb. 4 Kr. 10 Øre.

C. V. Otterstrøm:
Fisk I. Pigfinnefisk.
Med 93 Afbildninger og 1 Kort.
3 Kr. 25 Øre, indb. 3 Kr. 85 Øre.

A. C. Jensen-Haarup:
Tæger.
Med 171 Afbildninger.
4 Kr. 50 Øre, indb. 5 Kr. 10 Øre.

Fisk II. Blødfinnefisk.
Med 150 Afbildninger og 1 Kort.
5 Kr. 50 Øre, indb. 6 Kr. 10 Øre.

H. F. E. Jungersen;
Krybdyr og Padder.
Med 70 Afbildninger.
1 Kr. 60 Øre, indb. 2 Kr. 20 Øre.

Esben-Petersen:
Ørentviste, Kakerlaker, Græshopper.
Med 40 Afbildninger. — 75 Øre, indb. 1 Kr. 35 Øre.

Guldsmede, Døgnfluer, Slørvinger.
Med 133 Afbildninger. — 2 Kr. 60 Øre, indb. 3 Kr. 20 Øre.

Ovennævnte 18 Bind leveres tiltrædende Subskribenter for 48 Kr. 10 Øre, indb. 58 Kr. 90 Øre. Udgivelsen fortsættes med Beregning af 25 Øre for 16-sidet Ark.

Under Forberedelse er bl. a.:
C. V. Otterstrøm: *Fisk III.* R. Hørring: *Fugle I.* Esben-Petersen: *Vaarfluer.*

G. E. C. GADS FORLAG

Jægersprisegnen.

(Genfundet af **Thesium ebracteatum**).

Af K. Wiinstedt.

Det var den 28de Maj 1899, at jeg første Gang saa og fandt den sjældne „Naalebæger" i Færgelunden ved Jægerspris. Allerede den Gang havde den længe været udryddet paa Brede Bakker, vistnok af hensynsløse Florister, og i Jonstrup Vang var den i Aftagende paa Grund af denne Egeskovs Forvandling til Bøgeskov. Vi — nu cand. pharm. Aage Møller og Ego — søgte den i Færgelunden efter cand. pharm. Jacob Hartz's Angivelse og fandt den ogsaa et godt Stykke inden for Skovens Vestkant paa aabne Pletter i en lille Grankultur; men vi tænkte ikke den Gang paa, at disse Graner skulde vokse op og kvæle Planten, hvad snart blev Tilfældet. Omkring 1910 fik Aage Møller nemlig Ansættelse paa Apotheket i Frederikssund, og da han ved første Lejlighed søgte Thesium i Grankulturen, kunde han kun konstatere, at Granerne havde lukket de aabne Pletter og kvalt Planten. En Henvendelse til Skovejeren havde til Følge, at der blev hugget bort for muligvis at give oversete Eksemplarer gunstige Voksebetingelser igen. Men da Aage Møller og Ego i 1911 afsøgte Pladsen og dens Omegn meget nøje, var der desværre intet Spor tilbage af Planten. Fra Botanisk Museum gjordes ogsaa en Ekskursion 1912 til Stedet med samme negative Resultat, og da den ogsaa nu eftersøgtes forgæves i Jonstrup Vang, blev „Thesium ebracteatum" i Bat. Tidsskr. 1913, 33. Bind, med et Suk proklameret som forsvundet af Danmarks Flora. Imidlertid havde jeg ondt ved at forlige mig med denne Tanke og gjorde flere Aar i Træk Ture til Jonstrup Vang, om Lykken dog ikke skulde tilsmile mig og belønne min ihærdige Søgen. Seminarielærer H. Mortensen havde nemlig angivet den som voksende mange Steder i Skoven foruden det ene ved den saakaldte „Maaløv Mose". Men jeg fandt ingen Thesium i Jonstrup Vang saa lidt som i andre Skove, hvor der kunde være gunstige Betingelser, saaledes i Lystrup Hegn*) og i Hareskoven. Tilbage stod imidlertid endnu at gøre hele Vestkanten af Færgelunden til Genstand for en indgaaende Undersøgelse, og dertil satte jeg min Lid i Særdeleshed, da jeg ved at læse afdøde Kamphøveners af Prof.

*) Se „Flora og Fauna": Lystrup Hegn 1913.

J. Lange i Botanisk Tidsskrift offentliggjorte Ekskursionsdagbøger blev overbevist om, at hans Findested Vest for Schweitzerhuset (1836) ikke var identisk med det en Del nordligere liggende, hvorfra den nu var forsvundet. I For aaret 1915 aftalte jeg derfor med Overgartner Axel Lange at gøre en Ekskursion til Færgelunden og berammede Mandag den 31te Maj dertil. Paa dette Tidspunkt var det sandsynligt, at Planten vilde være i Blomst.

Dagen oprandt ikke meget opmuntrende. Det havde været usædvanligt koldt om Natten, og om Morgenen var faldet et Par Byger. Dertil kom et Afbud fra Axel Lange, der var bleven syg. Trods den store Skuffelse at skulle undvære en Ligesindets Selskab og trods Vejret, besluttede jeg dog at tage af Sted. Ved Nitiden var jeg i Frederikssund, hvorfra jeg straks i det meget kolde og blæsende Vejr vandrede ud til den lange Skrænt, der ligger nordvest for Byen, den saakaldte „Skydebakke", hvis ejendommelige Vegetation jeg havde besluttet at opnotere saa nøje som muligt. (Det var stadig væk saa koldt, at jeg kun med Møje under Noteringen kunde blæse og banke Varme i Fingrene).

Neden for Skrænten strakte sig et fladt Stykke hævet Havbund, der var opdyrket, og hvorfra Pontonbroen førte over til Hornsherred. Skrænten maa derfor opfattes som den gamle Brudflade for Havets (Stenalderhavets?) Bort-Erodering af en anseelig Banke. Dens Retning er fra Nordvest til Sydøst. Den er højest paa Midten og afsmalner derfra jævnt mod begge Ender. Mod Nord fortsættes den efter en lille Afbrydelse i Skrænter langs Issefjorden; mod Syd gaar den over i afrundet Bakkeland.

Den sydlige Halvdel indtil lidt over Midten var spredt kratklædt navnlig med Slaaen, der bredte sig stærkt og vist nok burde forhindres i at erobre de bare Pletter, hvor saa mange og ejendommelige Planter har fundet Vokseplads. Den nordlige Del var kratfri og af Karakter nærmest en Græsskrænt. Op over Slaaenkrattet ragede Ask, Hyld, Hassel og Hvidtjørn (begge Arter, dog mest Crataegus monogyna) iblandet Benved, Bukketorn, Gedeblad, Brombær og Rose (Rosa canina). Under dette uigennemtrængelige Krat myldrede, saa vidt jeg kunde se, mange Steder Geum urbanum* blandet med Planter som Viola hirta og Galium aparine* og megen Mos.

Paa de aabne Pletter mellem Kratbevoksningerne dominerede hyppigst Geranium sanguineum. Imellem dennes tætte Samlag fandtes enkeltvis eller i smaa Kolonier først og fremmest Helianthemum chamaecistus

var. hirsutum og Cynanchum vincetoxicum (Svalerod), derefter Potentilla opaca, Sedum acre, Pulsatilla pratensis, Viscaria viscosa, Allium scorodoprasum, A. vineale*, Filipendula hexapetala, Ranunculus bulbosus, Phleum Boehmeri, Tanacetum vulgare, Fragaria viridis og Avena pratensis. Mere underordnet syntes mig følgende at optræde: Galium verum, Hieracium pilosella, Poa annua*, Bromus hordeaceus, Avena elatior, Dactylus glomerata*, Carex praecox, C. pilulifera*, Potentilla argentea, P. reptans, Saxifraga granulata*, Centaurea jacea, Myosotis hispida, Taraxacum sp.*, Plantago media, Scabiosa Columbaria, Thymus serpyllum, Origanum vulgare, Valerianella olitoria, Cerastium semidecandrum og den sjældnere „Edderkoppeurt": Anthericum ramosum, der kun bemærkedes paa Skrænten bredeste (midterste) Parti.

Paa den nordlige af almindelige Græsser beklædte Skrændel bredte især Pulsatilla pratensis sig. Arabis hirsuta blev hyppig, og følgende Arter tilkom: Campanula persicifolia, Trifolium alpestre, Verbascum nigrum*, Linaria vulgaris, Primula officinalis (i Mængde nær Krattet) og omkring Skyde-Udgravningerne ved Skrænfoden en Del af den sjældne Cerastium brachypetalum*, som jeg dog allerede havde fundet her i 1911. Paa Skrænten øvre og nedre Kanter var desuden indvandret en Del af de tilstødende Agres Kultur- og Ukrudtsplanter. Navnlig var Lithospermum arvense* og Anchusa officinalis hyppige og først iøjnefaldende. Mere sparsomt stod Veronica agrestis*, V. verna*, Chrysanthemum leucanthemum, Cynoglossum officinale og Melandryum album*. Mærkelig nok voksede Verbascum thapsiforme ikke paa Skrænten, skønt den fandtes i Mængde paa den hvilende Ager nedenfor. Her kunde der muligvis være Tale om en Udvandring fra Skrænten.

Som man vil se, er Skrænten et overordentlig righoldigt og interessant Stykke oprindelig Natur, der synes mig værdigt til Fredning. Stedet er da ogsaa beskrevet flere Gange. Først af H. Mortensen i Botanisk Tidsskrifts 12. Bind i Beretningen om Jægerspriseksursionen 1879. Derefter af Prof. E. Rostrup i samme Tidsskrifts 20. Bind i Beretningen om Ekstraekskursionen til Færgelunden i An-

ledning af Lærer H. Mortensens 70-Aars Fødselsdag*). De har dog begge kun noteret sjældnere Arter, hvad ogsaa Prof. E. Warming indskrænker sig til i „Strandvegetation" Side 32. Overgartner Axel Lange har derimod i Bot. Tidsskr. 27. Bind, „Ekskursion til Frederikssund og Hornsherred", givet en udførlig Liste over Arterne, men har ikke forsøgt at udrede deres Pladser eller Forholdet i deres Mængde. Jeg har ikke fundet alle hans Arter (af sjældne f. Eks. ikke Tunica prolifera), hvilket imidlertid forklares ved, at vore Besøg er faldet paa forskellige Aarstider. Han har saaledes heller ikke alle mine Arter (disse har jeg mærket med * bag Navnet); men sammenholdes vore Lister faas sikkert et paalideligt Indtryk af Vegetationen, hvilket kan have Interesse for i Fremtiden at kunne konstatere mulige Forandringer — Afgang eller Tilgang af Arter.

Den kolde Blæst havde under Noteringen gennemisnet mig i den Grad, at jeg maatte ind paa Gæstgivergaarden ved Broen, der bærer det indbydende Navn „Bilidt", for at fortære min Frokost til et Par Kopper skoldhed Kaffe. Værtinden fortalte mig, at det havde sneet om Morgenen, men trøstede mig med, at det nok snart blev godt Vejr, hvad hun ogsaa fik Ret i; opad Formiddagen skinnede Solen varmt og mildnede den kolde Blæst og satte Humøret mange Grader op.

Paa Stendæmningerne mod Broen myldrede den lille, her rødløvede Stenurt: Sedum album. De smalle Strandenge ved begge Ender af Broen kunde være hvidplettede af Masser af blomstrende Cochlearia officinalis med den storblomstrende Varietet: anglica. Omkring Haven ved „Bilidt" voksede meget af den hvasse River: Asperugo procumbens med smukke mørkviolette Blomster.

I Hornsherred var straks som ved Frederikssund hævet Strand, men her havde Færgelundens Bøge taget de afgrænsende Banker i Besiddelse. Jeg drejede straks bort fra Jægersprisvejen og gik — uden at se nøjere paa Bundvegetationen — over de svære Banker med den rankvoksede Bøgeskov til Schweitzerhuset, der ligger paa en delvis aaben Høj. Den maa dog for et halvt Hundrede Aar siden have været træløs, da Kamphøvener nævner Fund her fra af Anthericum ramosum, A. Liliago og Koeleria cristata (= K. pyramidata var. danica). Nu er de forsvundne,

*) Fra denne Beretning stammer rimeligvis Prof. E. Warmings Fejlskrivning af Geranium silvaticum for G. sanguineum, da den første nævnes, men ikke den sidste.

men skal dog findes paa en Banke nærmere Jægerspris. Herfra fulgte jeg den daarlige Skovvej mod Sydvest og naaede snart Diget, hvor jeg begyndte min spændte Søgen efter Thesium. Da Kamphøvener havde angivet den voksende paa Grøften, der begrænsede Skoven, maatte der vel ikke den Gang have været Stendige. Jeg tænkte mig derfor Muligheden af, at Planten kunde være vandret op paa dette altsaa ret nye Dige og søgte derfor langs dette baade udvendig og indvendig og saa ogsaa Resterne af den omtalte Grøft. Jeg fandt Skovkanten flere Steder blandet med mere eller mindre anseelige Ege, der skyggede over Diget. Bundvegetationen viste da ogsaa tydelig Karakter af at være Relikt fra Egeskov. Hyppigst forekom Samlag af Convallaria majalis blandet med megen Melampyrum vulgatum og Melica uniflora. Desuden fandtes Polygonatum officinale (ofte paa Diget), Trientalis europaea, Majanthemum bifolium, Hepatica triloba, Corydalis pumila og Melica nutans. Endelig udløstes min Spænding, da jeg pludselig stod overfor den eftersøgte Thesium, der voksede paa Rygningen af Stendiget i tætte Samlag. Den blomstrede smukt og skilte sig skarpt ud ved sin gule Farve fra det kraftiggrønne Græs, paa hvis Rødder den snylter ved Hjælp af egne Rødders Sugevorter. Jeg kan ikke nægte andet end, at jeg følte mig en Smule stolt over, at mine Ræsonnementer i alle Retninger holdt Stik, og ved at kunne genindsætte Planten i dens ældgamle Borgerrettigheder i Danmark. Der er næppe nogen Tvivl om, at den er en udpræget Egeskov-Relikt, der maatte forsvinde, da den lyse Egeskov fortrængtes af Bøgen og den medfølgende dybe Skygge. Jeg antager den indvandret fra Syd, da den hverken findes i Norge eller Sverrig. Paa dette Sted maa jeg maaske anmode Florister, som agter at eftersøge Planten, om at vise Skaansomhed mod den. Det var jo ikke Meningen med denne Artikel at give Stødet til dens Udryddelse ved Mennesket.

Jeg fulgte derpaa Skovhegnet mod Nord indtil det afbrødes af Landevejen. Paa det og uden for det fandtes — især ved et lille Krat — Cynanchum vincetoxicum, Scorzonera humilis, Pulsatilla pratensis og megen Hypochaeris maculata. Indenfor Diget var ofte Bevoksninger af Pteridium aquilinum og Calluna vulgaris. Paa selve Diget stod endvidere Carex muricata, Turritis glabra og Veronica verna. Paa Markerne udenfor saas blandt andet Anchusa offi-

cinalis, Verbascum thapsiforme, Veronica verna og Senecio vernalis.

Paa Strandengene (Juncus-Gerardi-Enge) nedenfor, hvor hen paa Eftersommeren Limonium humile bliver synlig med sine smukke blaa Blomster, fandtes megen Artemisia maritima, Armeria vulgaris, Argentina anserina, Cochlearia officinalis, Carex distans og lidt Cerastium glutinosum i Pletter.

Jeg vendte nu mine Skridt mod Jægerspris, idet jeg endelig var bleven enig med mig selv om at opsøge den stedlige Læge, der var mig bekendt som en ivrig Florist. Jeg kendte ganske vist ikke Dr. Høgh, men var dog ret sikker paa en god Modtagelse, naar jeg præsenterede mig med Thesium i min Kasse. Langt om længe fik jeg hans Bolig opspurgt, men traf ham ikke hjemme. Jeg aflagde da mit Visitkort i Form af en Thesium-Plante og vandrede videre mod Vest for at naa Holbæk Fjord og Skrænterne langs den. Halvvejs der nede kom en Herre imod mig, som straks stansede brat, da han saa min grønne Kasse og mig, og spurgte, om jeg ikke var Hr. Cand. ph. Keiding (med hvem jeg formodentlig maa have en Del Lighed). Vi præsenterede os for hinanden, og han var naturligvis den eftersøgte Dr. Høgh. Han spurgte snart lidt sarkastisk, om jeg var ude for at søge Thesium. Da jeg til Svar aabnede min Kasse og fremviste Planten, skal jeg sent glemme det Udtryk af Forbavselse, der gik over hans Ansigt. (Han havde selv forgæves i flere Aar eftersøgt den i Færgelunden). Derpaa forsøgte han at myrde mig; men vi blev dog hurtigt gode Venner og aftalte at botanisere sammen Resten af Dagen og at træffes paa Stranden vest for Draaby, hvor han skulde tilse en Syg.

Paa den bestemte Tid mødtes vi ogsaa dér og vandrede langs Stranden Nord paa til Christiansminde Hage undersøgende Brinkernes rige Vegetation, som han naturligvis kendte nøje, og samtalende med Sindet fuldt af den Glæde, som altid fødes i Selskab med et Menneske, der har samme dybe Interesse som en selv, Held den, som kan holde Sindet friskt ved at mødes med Naturen i Elskov til den. Jeg tror, at hans Liv bliver lykkeligere end de flestes.

Straks ved Stranden under Draaby laa en lille vaad Moselavning med et enkelt Salix-Krat. Vi fandt her blandt a. Carex dioica, C. diandra, C. panicea, Pingvicula vulgaris, Hierochloa odorata og megen Lathyrus paluster.

Stranden, som vi derpaa fulgte, havde yderst i Vand-

kanten Smaaholme af Strandeng eller manglede disse og laa da hvid af Sand, hvorpaa Tangbræmmer kunde forekomme bevoksede med Atriplex littorale. Inden for denne Forstrand hævede Bunden sig jævnt med Samlag af Hordeum arenarium og et enkelt Sted med Calamagrostis arenaria, for derpaa at gaa over i Armeria-Fælled og endelig i lave Skrænter mest klædte med vindklippet Krat af Hvidtjørn og Slaaen eller beplantede med Fyr og Gran. Øverst bag disse Bevoksninger kunde komme lidt lav Egelund til.

I Armeria-Fælleden, hvis bageste Rand bugtede sig ud og ind mellem og undertiden gennem Krattets nederste Del voksede Mængder af nydeligt blomstrende Pulsatilla pratensis og af den spinkle Løg, Allium vineale. Desuden optraadte megen Potentilla opaca, Ranunculus bulbosus, Aira praecox, Teesdalia nudicaulis, Taraxacum decipiens, T. obliquum, T. platyglossum, Thalictrum minus, Vicia lathyroides og et enkelt Sted lidt Thalictrum simplex (efter Dr. Høghs Bestemmelse). Mod Christiansminde tilkom yderligere Astragalus danicus med sine smukke blaa Blomsterhoveder, Silene nutans og Conium maculatum. En lille Lerbrink, der gik tæt ud i Vandkanten, havde megen Poa compressa, lidt Alysseum calycinum og Senecio viscosus.

Krattet var her af en antagelig Højde, og Stier var banet gennem det. I den overordentlig frodige Bundvegation myldrede ofte Polygonatum multiflorum i saa forbavsende Mængder, at den kunde danne tætte Samlag. Vi bemærkede ellers Stellaria neglecta, Rubus caesius, Calamagrostis lanceolatus og Arenaria trinervia.

Tiden var nu saa vidt fremrykket, at vi maatte tænke paa Tilbagerejsen, som i det smukke — men stedse blæsende — Solskinsvejr lagdes over Markerne til Jægerspris Slotshegn. Da vi fra dette naaede Slotsparken, gjordes en Afstikker der ind for at finde den ejendommelige Poa Chaixii, som jeg ikke havde set før. Den voksede i Mængde i Plænerne, hvor disse stødte op til eller gik ind under gamle Løvtræbevoksninger, og viste sig at være en stor, meget bredbladet Græsart med en spinkel og karakteristisk Poa-Top. Den er i de senere Aar fundet flere Steder i gamle Parkanlæg ved Herregaarde, vistnok oprindelig indslæbt med fremmed Græsfrø.

Dr. Høgh indbød mig derpaa til at spise til Aften med sig og Hustru. Efter dette velfortjente Maaltid tilbragte jeg en fornøjelig Time i hans hyggelige Hjem, hvorpaa han befordrede mig i Selvejerbil til Banegaarden i Frederikssund.

Kl. 10½ var jeg hjemme i København igen, dygtig træt efter at have travet saa godt som uafbrudt fra 10 Morgen til 7 Aften.

Den næste Dag gjaldt min første Gang Overgartner Lange, der naturligvis hilste mig med et let ironisk: „Naa, fandt De saa Thesium!“ Da jeg derpaa svarede et frejdigt „Ja“ og fremviste Planten, mindede hans Ansigtsudtryk mig ikke saa lidt om Dr. Høghs den foregaaende Dag. Mit næste Skridt var at underrette Dr. Ostenfeld om Fundet og at skrive til „Naturfredningsudvalget“, hvad jeg allerede har meddelt i „Flora og Fauna“, 4. H. 1915.

Træer og Buske. Som omtalt i forrige Nr. af »F. F.« er der udkommet en Bog under denne Titel af Prof., Dr. O. G. Petersen. Bogen er paa 518 Sider og forsynet med 248 Afbildninger — altsaa et meget omfattende Værk! Det er sjældent, at et »længe og dybtfølt Savn« er blevet saa vel og saa virkelig afhjulpet som her; thi utallige Have- og Parkejere har ofte været i Vilderede med, hvilke Navne deres Træer, Buske og Stauder egentlig kunde tilkomme, da de opgivne Navne (hvis saadanne i det hele forefandtes), meget hyppigt viste sig at være falske eller at være de saakaldte »Gartnernavne«. Professor Petersens Bog vil kunne lede enhver, som har lidt botanisk Begreb, paa det rette Spor og det rette Navn, uden stort Besvær. Hvis det i enkelte Tilfælde ikke lykkes at faa en Plante bestemt, er det næppe Bogens Skyld: Bestemmeren kan tage Fejl og vedkommende Plante kan være overset af Bogens Forfatter, men naar det i enkelte Tilfælde ikke lykkes at finde det rigtige Navn, er det ofte, om jeg saa maa sige, enten Plantens eller Krydsningsgartnerens Skyld, idet den ene Art mere eller mindre ulovlig (i »sædelig« Henseende) er gaaet over i den anden.

Havde vi nu blot tilsvarende Værker for Stuefloraens og for de fremmede Haveurters Vedkommende! A. C. Jensen-Haarup.

»Den hvide Ulv«. Af Will. J. Long. Genfortalt af N. Rolfsen. 192 Sider. Udv. f. Folkeopl.s Fremme.

Den amerikanske Forf.s Stof er saa digterisk behandlet, at det ikke ret godt kan komme ind under naturhistorisk Bedømmelse, hvorfor jeg afstaar fra nærmere Omtale her i »Fl. og F.« af den iøvrigt meget læseværdige Bog. J.-H.

Dansk Tidsskrift-Index for 1915 (1. Aarg.) udarbejdet af Sv. Dahl og Th. Døssing er udkommet paa I. L. Lybeckers Forlag. Det indeholder en systematisk Fortegnelse over Indholdet af 165 danske Tidsskrifter, deriblandt ogsaa »Flora og Fauna«. Index'et anbefales paa det bedste. J.-H.

Danmarks Cikader.

Af A. C. Jensen-Haarup.

(Fortsat).

2. Slægt. **Tettigonia** Geoffr.

Den ombøjede Del af den stærkt blæreformet opsvulmede Pande naar langt tilbage paa Hovedets Overside eller (som sædvanlig kaldet) Issen, der i Midten skyder en smal Kile frem mod Hovedets Forrand; Panden uden Antydning af Længdemidtkøl og uden Liste ved Grænsen mod den jævne Isse. Hovedet over Øjnene tydelig bredere end Forryggen bagtil. Halvdækvingerne hos begge Køn altid længere end Bagkroppen, og Flyvevingerne veludviklede.

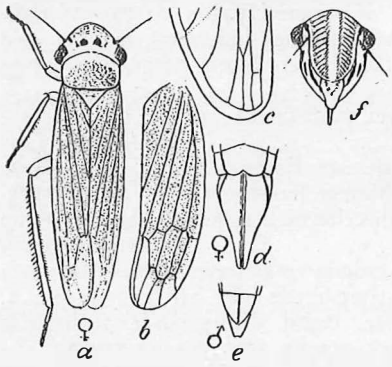

Fig. 23. Tettigonia viridis. a Hun; b Halvvingedække; c yderste Halvdel af en Flyvevinge; d Spidsen af Bagkroppen hos Hunnen (med Skede og Skededække), fra Undersiden; e Spidsen af Bagkroppen hos Hannen (med Genitalplader og „Støtte"), fra Undersiden; f Ansigt (Forhoved), forfra. Forskell. Forstørr.

De, navnlig i Amerika, talrige Arter er i begge Køn i Besiddelse af en vis Flyvefærdighed. I Nordeuropa kun én, meget fugtighedselskende Art.

T. viridis L. (Fig. 23). En af vore smukkeste og, hvad Størrelsen angaar, anseligste Cikader, der let kendes paa Oversidens Farve, som hos ♀ overvejende en græs- eller spanskgrønlig, hos den mindre ♂ derimod dunkelblaalig, undertiden med nogen iblandet grønlig Tone. L. ♂ 5,5—6,5 mm, ♀ 8—9 mm.

Yderst alm. overalt paa passende fugtig Bund, særlig i Kær, Moser og Enge.

2. Underfam. **Bythoscopinæ.**

Som foregaaende Underfamilie stedse med but, afrundet Pande-Isserand, men Issen (eller om man vil: Hovedets Overside) danner i Modsætning til Tettigoninerne altid et meget smalt Parti, der bue- eller endog næsten vinkelformet smyger sig om den mere eller mindre fremskudte Forrygsforrand. Kun i faa Tilfælde er Issen i Midtlinien længere, end den er i en med denne parallel Linie, som kommer til at berøre Inderranden af Øjnene, ofte kortere. Følehornene fæstede i en mere eller mindre dyb Grube i

hver Side af Panden. Kortvingethed forekommer hos os kun hos ganske enkelte Arter.

Flere af Underfamiliens Slægter tæller Arter, som er vanskelige at adskille, navnlig fordi de i Farve og Farvefordeling varierer i det uendelige, og andre ellers holdbare Kendetegn ikke rigtig vil holde Stik her. Flertallet af de herhen hørende Cikader lever paa Træer.

Oversigt over Slægterne.

1. Issen (Hovedet set fra oven) tydelig længere i Midten end ved Øjnenes Inderside, nærmest maaneformet, altid med en rund, sort eller brunlig Plet paa hver Side af Midtlinien. Smaa Arter, hvis Længde sjælden overstiger 3,5 mm (Fig. 24). . *1. Agallia Curt.*
— Issen overalt ligebred (d. v. s. af samme Længde fra For- til Bagrand) eller bredest (længst) ved Øjnenes Inderrand, sjælden med to symmetrisk beliggende, mørke Pletter. Større Arter, hvis Længde sjælden er under 4 mm. . . . . 2.
2. Hovedet over Øjnene altid ret paafaldende bredere end Forryggen (Fig. 27). . . . . *5. Idiocerus Lew.*
— Hovedet i det højeste saa bredt som Forryggen bagtil . . 3.
3. Hovedet (Issen) tydelig vinkelformet fremskudt i Midten. Forryggens fine Tværridser løber vinkelformet fremefter dens Midtlinie (Fig. 26 b og c) . . . . . 4. *Pediopsis Burm.*
— Hovedet fortil afrundet, ikke tydelig vinkelformet fremskudt. Forryggens Tværridser bueformet-tværstillede eller helt transversale 4.
4. Forryggens Sider skarprandede, bagtil divergerende, af tydelig Længde. Større, sædvanlig helt grønlig eller brunlig farvede Cikader, der aldrig er spættede eller plettegnede. Hoved og Forryg fortil fuldstændig bueformet afrundede (Fig 25). 2. *Macropsis Lew.*
— Forryggens Sider ikke skarprandede, men afrundede og særdeles korte. Mindre, sædvanlig stærkt farvespættede, dog ofte ensfarvet grønlige Cikader. Hoved og Forryg fortil med Antydning af vinkelformet Tilspidsning (Fig. 26 a) . . . 3. *Bythoscopus Germ.*

1. Slægt. **Agallia** Curt.

Hovedet (over Øjnene) som hos Slægten *Idiocerus* tydelig bredere end Forryggen og bredere end Halvdækvingerne ved selve Roden, med størst Længde i Midtlinien. Hvad Farvetegningen angaar let kendelig ved, at Issen i Midtlinien, i alt Fald fortil omtrent altid har et mørkfarvet Strøg, der oftest opløses i to tydelige Længdelinier og, at der paa hver Side af dette Strøg findes en større sort eller meget mørk, mere eller mindre afrundet Plet.

Arterne findes altid paa selve Jordbunden paa rigelig plantebevoksede, overvejende fugtige Steder; de stiger næppe ret tit til Vejrs paa Næringsplanterne.

Oversigt over Arterne.

1. Nymfelignende; altid med meget afkortede Halvdækvinger (og uden brugelige Flyvevinger), stærkt og skarpt sort- og gultegnet. 1. *brachyptera Boh.*
— Altid fuldtvinget, med Halvdækvingerne længere end eller dog saa lange som Bagkroppen og sædvanlig med Flyvevinger. Den mørke Tegning ofte mindre fremtrædende . . . . . 2.
2. Forryggen, navnlig fortil, i Bunden fint naaleridset paa Tværs (ses let under god Forstørrelse) . . . . . 2. *venosa Fall.*
— Forryggen ikke naaleridset, men derimod tydelig, noget spredt punkteret . . . . . 3. *puncticeps Germ.*

1. *A. brachyptera Boh.* (Fig. 24 a). En paa Grund af Kortvingetheden og Farvetegningen let kendelig Art. Fordelingen af den lyse og mørke Farve afviger dog ofte ret meget fra den paa Figuren angivne L. 2,7—3,2 mm.

Yderst sjælden. Paa et Par meget fugtige Lokaliteter i Omegnen af Silkeborg (Forf.). Fra ældre Tid foreligger 1 Stk. (paa Musæet i Kbhvn.) fra Ry, fundet af Schiødte.

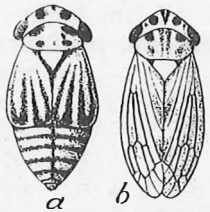

Fig. 24. a Agallia brachyptera. b Agallia venosa. (a lidt mere forstørret end b).

2. *A. venosa Fall.* (Fig. 24 b). Oversiden smudsiggullig, med delvis mørkplettet Isse, Forryg og Scutellum; desuden er Halvdækvingernes Ribber næsten altid kraftig mørkfarvede, men Ribbernes mørke Farve breder sig sjælden ud over nogen af Cellerne. Adskilles let fra følgende Art ved Forryggens tværstillede Naaleridsning. L. 3—3,7 mm.

Meget alm. paa ikke altfor fugtig Bund; den er mere tilpasset til halvtør Bund end vore to andre Arter.

3. *A. puncticeps Germ.* Ligner en Del foregaaende, men er større og mere langstrakt (ca. 4 mm); desuden er Oversidens smudsiggule Farve mere eller mindre spættet med mælkefarvede Strøg, særlig ved Clavusribbernes Ende, og sædvanlig er flere eller færre af Halvdækvingernes Celler i udstrakt Grad mørkfarvede, saa Oversiden i det hele faar et spraglet Udseende. Sikrest adskilles den dog fra *A. venosa* ved, at Forryggen er punkteret og ikke naaleridset paa Tværs.

Hidtil kun fundet paa meget fugtig Bund i Høskov og ved Fiskerhuset nær Aarhus af J. Kr. Findal.

2. Slægt. **Macropsis** Lew.

Større, næsten altid græsgrønlige Cikader, der sjælden er helt eller delvist brunligfarvede. Issen overalt (i Midt-

linien som ved Øjnene) omtrent af samme Længde („ligebred"), fortil fuldstændig rundet ligesom Forryggens Forrand, saaledes at Issens og Forryggens Forrandslinier er koncentriske. Følehornene indleddede i en dyb Grube, der oventil ligesom skærmes tagformet af en udstaaende, skarp Tværliste.

Opholder sig paa lav Træ- eller Buskvegetation, specielt Eg, i Nærheden af fugtige Strøg, aldrig paa selve Jordbunden.

Oversigt over Arterne.

Hovedet over Øjnene saa bredt som Forryggen (Thorax) bagtil
1. lanio L.

Hovedet over Øjnene tydelig smallere end Forryggen bagtil
2. prasina F.

1. *M. lanio L.* (Fig. 25 a, b, c og d). Halvdækvingerne ret groft og fladt punkterede. Panden, mellem Øjnene, betydelig bredere end lang. Oversidens typiske Farve er lyst græsgrøn, sædvanlig dog med gulagtig, fint brunspættet Isse, Forryg og Scutellum; hos Varieteten *brunnea F.* er Oversiden dog helt brunliggul uden tydelig grønlig Tone. L. 6,5—8 mm.

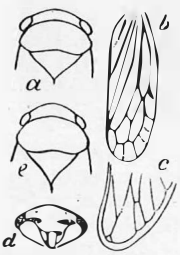

Fig. 25. a, b, c og d Macropsis lanio (henholdsvis Hoved og Forkrop, Halvvingedække, yderste Del af en Flyvevinge samt Ansigt). e Hoved og Forkrop af Macropsis prasina.

Alm. overalt paa Eg eller Egepurrer i Nærheden af fugtige Steder.

2. *M. prasina F.* (Fig. 25 e). Ligner meget den typiske, grønne Form af foregaaende Art, men er lidt mindre (6—7,5 mm); den adskilles dog særdeles let fra *M. lanio* ved, at Panden mellem Øjnene er saa bred, som Panden er lang, men navnlig ved, at Hovedet over Øjnene er betydelig smallere end Forryggen bagtil.

Yderst sjælden. Hidtil kendes kun 2 danske Ekspl.; det ene er af Forf. taget tidlig paa Forsommeren ved Funder, vistnok paa Eg, det andet af Lærer J. Kr. Findal ved Pinds Mølle i Aarhusegnen sent paa Efteraaret (19.-10.-15) og mærkelig nok paa Ene *(Juniperus).*

Anm. Afdøde Prof. O. M. Reuter har gjort opmærksom paa, at mange Cikader om Efteraaret, naar Løvtræernes Blade udtørres, vandrer over paa Naaletræer. Pinds Mølle-Ekspl. er vel et Eksempel herpaa.

Bestemmelsen »M. prasina« er maaske ikke helt sikker. De 2 danske Stkr. synes at være en Mellemting mellem *M.*

microcephala H. Sch. og *M. prasina F.* Senere Fund og Undersøgelser maa afgøre, om der her muligvis er Tale om en ny Art.

3. Slægt. **Bythoscopus** Germ.

I mange Retninger overensstemmende med foregaaende Slægt, ogsaa hvad angaar Næringsophold paa lav Buskvækst i fugtige Omgivelser, men i Retning af Oversidens Farve afviger Slægtens Arter i al Almindelighed ved at være livlig spættetfarvede, ofte endog i paafaldende Grad. Fra Slægten *Pediopsis*, som den nærmest ligner, afviger den dels ved, at Forryggens fine Naaleridser er bueformet-tværgaaende og ved, at Issens og Forryggens Forrand kun har svag Antydning til vinkelformet Frembuening i Midten. Panden er groft eller dog tydelig punkteret, og Grænsen mellem Clypeus og Panden er tydelig.

Arterne er meget vanskelige at adskille, da deres Farvetegning omtrent er ubegrænset variabel, og Form og Skulpturforhold varierer i det uendelige. Mulig har vi flere Arter end nævnt, men paa den anden Side er det ikke udelukket, at de nedenfor beskrevne Arter maa sammenfattes til én eller højst to saakaldte „gode" Arter.

Oversigt over Arterne.

1. Panden (set fra Siden) temmelig hvælvet . . . *1. flavicollis L.*
— Panden temmelig flad . . . . . 2.
2. Større (5,5—6 mm) . . . . . *2. alni Schrnk.*
— Mindre (4—5 mm) . . . . . *3. rufusculus Fieb.*

1. *B. flavicollis L.* (Fig. 26 a). Særdeles foranderlig i Farve, oftest stærkt mørkplettet; hos den mest iøjnefaldende Farvevarietet har en større eller mindre Del af Forkroppen og Halvdækvingernes Rod en livlig grønliggul eller svovlgul Farve, medens Halvdækvingerne iøvrigt er overvejende mørke; ensfarvet gulgrønlige eller brunlige Ekspl. er ikke sjældne. L. 5—5,5 mm.

Yderst alm., navnlig paa El, Pil, Birk og Avnbøg.

2. *B. alni Schrnk.* Noget større end foregaaende Art og sjælden meget paafaldende mørkplettet, ofte med udbredt rødligbrun Farve. Panden oftest med en sortfarvet Bue mellem Øjnene. L. 5,5—6 mm.

Ikke alm.; paa El.

3. *B. rufusculus Fieb.* Omtrent af samme Farve som *B. alni*, men langt mindre (4—5 mm); Panden uden mørk Tegning eller hos ♂ med en sort Tværstreg mellem Øjnene.

Ikke alm.; paa Birk, Pil etc.

4. Slægt. **Pediopsis** Burm.

Ligner meget *Bythoscopus*, men afviger meget tydeligt ved, at Forryggens Naaleridser løber skraat fremefter og støder vinkelformet sammen i Midtlinien samt ved, at baade Issen og Forryggen fortil er langt mere vinkelformet fremskudte i Midten; Issen ofte særdeles smal (kort) i Midten. Panden ikke groft punkteret og Clypeus-Pandegrænsen udflydende.

Paa Træer og Buske.

Oversigt over Arterne.

1. Issen meget kort (smal), ovenfra set næppe synlig i Midten, kun tydelig som en linieformet Rand ned mod Øjnene. 1. *tiliæ Germ.*
— Hele Issen synlig fra Oversiden . . . . . 2.
2. Panden temmelig fladt hvælvet eller næsten flad . . . . . 4.
— Panden stærkt hvælvet . . . . . 3.
3. Meget lille Art (2—2½ mm). Halvdækvingerne gennemsigtige, hvidlige. Tyskland . . . . . *nana H. Sch.*
— Meget større (ca. 5 mm). Halvdækvinger mere brunlige, undertiden noget mørkplettede. . . . . 7. *scutellata Boh.*
4. Ansigt (og sædvanlig ogsaa Isse og Forryg) uden sorte Pletter. 5.
— Ansigt, Isse og Forryg med mørke Pletter eller Striber. . , 6.
5. Oversiden grønlig, uden Pletter. . . . . 2. *virescens F.*
— Oversiden brunlig, sædvanlig noget mørkplettet. . 4 *cerea Germ.*
6. Halvdækvingernes Ribber ikke mørkere end Omgivelserne. . 7.
— Halvdækvingernes Ribber mørkere end Omgivelserne. . . . 8.
7. Mindre Art (3½—4 mm). Pande-Issespidsen med en sort Prik. Halvdækvinger bleggraa. . . . . 5. *impura Boh.*
— Større Art (4—5 mm). Pande-Issespidsen uden sort Prik; Pandens øverste Del med 2 sorte Pletter, dens nederste Del med 2 kommalignende, sorte Streger. Tyskland. . . . . *Megerlei Fieb.*
8. Halvdækvingernes Ribber (særlig hos Hannen) meget iøjnefaldende ved kraftig mørkebrun Farve. Ansigt, Isse og Forryg stærkt sortplettede. . . . . 6. *nassata Germ.*
— Halvdækvingernes Ribber ikke særlig kraftig fremtrædende. Ansigt, Isse og Forryg ikke stærkt sortplettede. . . . . 9.
9. Halvdækvingerne temmelig gennemsigtige, men med rustbrunlige Skygger, særlig hos Hunnen. . . . . 3. *fuscinervis Boh.*
— Halvdækvingerne næppe gennemsigtige, rustbrune hos Hannen, graabrune hos Hunnen. I Nabolandene. . . *infuscata J. Sahlb.*

1. *P. tiliæ Germ.* (Fig. 26 c). Ejendommelig ved den overordentlig korte Isse, hvis Midte næppe er synlig ovenfra set. Ansigt, Isse og Forryg grønliggule, uden sorte Pletter eller Prikker; Scutellum og Halvdækvinger lysere eller mørkere rustbrunlige, de sidste ofte med mørk Spids. Ben brunliggule. L. 5—6 mm.

Paa Møen og i Vordingborgegnen. Paa Lind (O. Jacobsen).

Fig. 26. Hoved og Forkrop af: a Bythoscopus flavicollis, b Pediopsis cerea, c Pediopsis tiliæ. Stærkt forstørret.

2. *P. virescens F.* Let kendelig ved sin klart grønlige Farve, der kan have en gullig eller grønlig Tone; kun sjælden findes enkelte sorte Prikker eller Smaapletter paa Ansigt, Forryg eller Scutellum. L. 4—5 mm.

Hyppig; særlig paa Pil.

3. *P. fuscinervis Boh.* Farven sædvanlig lyst brunlig, med udbredte, temmelig gennemsigtige, men udviskede, hvidlige Strøg paa Halvdækvingerne. Ansigtet med 3—5 sorte Smaapletter; oftest en mørk Tværplet paa Thorax bag hvert Øje; Scutellum med en kiledannet, sort Plet mod hver Side. L. $4^1/_2$—5 mm.

Vejle, Floes Skov ved Randers samt i Aarhusegnen. Angives at forekomme paa Esp.

4. *P. cerea Germ.* (Fig. 26 b). Graabrunlig, med mørkere brunlige Strøg; Halvdækvingerne noget lysere, men sædvanlig med en daarlig begrænset, kraftig mørkfarvet Tværplet over Midten ud mod Siderne og med nogle svagere farvede og mindre Pletter foran Spidsen. Ansigt, Isse, Thorax og Scutellum sjælden med tydelige, sorte Smaapletter. L. $4^1/_2$—5 mm.

Ikke sjælden. Paa Pil.

5. *P. impura Boh.* Vor mindste Art (ikke over 4 mm), der desuden er let kendelig ved, at Hoved og Forkrop har de sædvanlige sorte Smaapletter, medens Halvdækvingerne er ensfarvet lysgraalige.

Temmelig sjælden og synes at foretrække Sand- og Klitegne med *Salix repens* (Krybende Pil) og Graapil. Den kendes fra Bøtø paa Falster, Tisvilde, Fanø, Hune Klit og Silkeborgegnen.

6. *P. nassata Germ.* Hoved og Forkrop hyppigst stærkt sortplettede. Kendes lettest paa de lysgraalige, næsten gennemsigtige Halvdækvinger, hvis kraftige, mørkfarvede Ribber træder skarpt frem paa Vingefladerne. L. $4^1/_2$—5 mm.

Ikke meget hyppig. Særlig paa Pil.

7. *P. scutellata Boh.* Panden mere hvælvet end hos vore øvrige Arter. Hoved og Forkrop hyppigst rigelig sortplettede. Halvdækvingerne brungraalige, sædvanlig uden mørkere Skygger, men med ret kraftige og ofte stærkt mørkfarvede Ribber. L. $4^1/_2$—5 mm.

Temmelig alm. Paa Brombær og Pil; O. Jacobsen angiver den som hyppigst paa Skovhindbær.

5. Slægt. **Idiocerus** Lew.

Meget let kendelig ved, at Hovedet over Øjnene er en god Del bredere end Forryggen og i det hele bredere end nogen Del af Kroppen. Baade Halvdæk- og Flyvevinger altid længere end Bagkroppen; Halvdækvinger med bredt Randvedhæng; naar Halvdækvingerne er sammenlagte, dækker den ene den andens Spids. Hos nogle Arters ♂♂ findes det ejendommelige Forhold, at Følehornsbørsten ender i en lille tynd, oval, sort Plade.

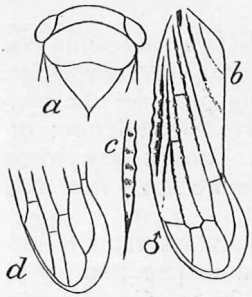

Fig. 27. a Hoved og Forkrop af Idiocerus albicans. b Halvvingedække af Id. adustus (Han). c Den ombøjede Siderand af et Halvvingedække af Id. adustus (Han), fra Undersiden. d Spidsen af et Halvvingedække af Id. lituratus. Forskellig Forstørrelse.

Arterne træffes paa Træer og Buske, særlig paa Pil og (for nogle Arters Vedkommende) paa Poppel. Det gælder for dem som for Pediopsis-Arterne, at det ofte er vanskeligt at holde de enkelte Arter ud fra hinanden, vistnok fordi der hidtil er arbejdet for lidt i Retning af at finde de plastiske og morfologiske Særmærker, og fordi de forskellige Forfattere har beskrevet for meget efter Farvekendetegn.

Oversigt over Arterne.*)

1. Halvdækvingernes Yderrand (fra Roden til bag Midten) skarpt omknækket, saaledes at der dannes en tydelig, smal Liste, der staar vinkelret mod Vingefladen (særlig godt udviklet hos Hannen). *2.*
— Halvdækvingernes Yderrand uden saadan Liste (i alt Fald ikke tydelig). . . . . *6.*
2. Halvdækvingernes 1. og 2. Endecelle lige lange. Paa Midten af den omslaaede Randliste findes hos Hannen en Række Tværknuder (Fig. 27 b og c). . . . . *1. adustus H. Sch.*
— Halvdækvingernes 1. Endecelle betydelig længere end 2. (Fig. 27 d). . . . . *3.*
3. Halvdækvingernes yderste Midtcelle 3- eller 5-kantet, og dens Spids naar Halvvingedækkets Yderrand. . . . . *4.*
— Halvdækvingernes yderste Midtcelle parallelsidet og naar ikke Halvvingedækkets Yderrand. . . . . *5.*
4. Halvdækvingernes Yderrand hos Hannen mørk, L. ca. 6 mm. I Nabolandene. . . . . *varius F.*

(Fortsæt.).

*) Delvis efter Dr. L. Melichar.

William Sørensen.

Af Albert Jensen.

Ved Dr. Sørensens Død har Danmark mistet en af sine betydeligste Naturforskere. Han blev født paa Bovdagen — altsaa d. 9. April 1848 —, tog sin Embedseksamen 1873, blev Dr. phil. 1884, Medlem af Videnskabernes Selskab 1891 og døde d. 29. Juni 1916.

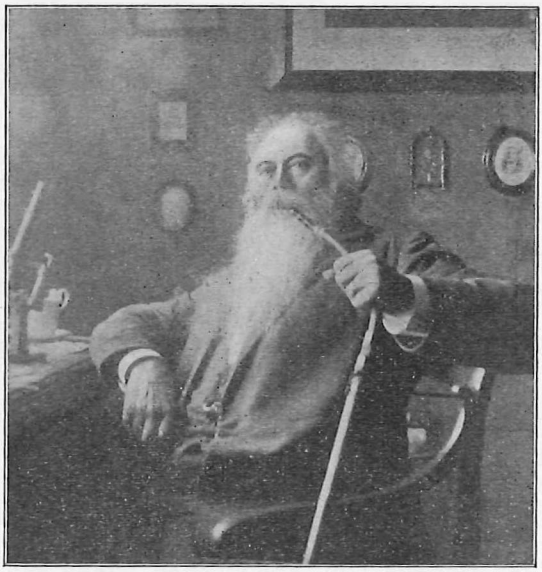

Af hans egentlig videnskabelige Arbejder er de mest bekendte vel nok: „Om Lydorganer hos Fiske", for hvilken han erhvervede Doktorgraden, og „On two orders of Arachnida", som han udarbejdede sammen med Dr. H. J. Hansen, og som blev udgivet af Universitetet i Cambridge (1904). Mere bekendt for almindelige Mennesker er hans ret betydelige videnskabelig-polemiske Produktion, saaledes: „De kompetente Autoriteters bedste Skøn" (1897), „Hvem er Opdageren af Stenalderens Affaldsdynger (Kjøkkenmøddingerne)" (1899), „Fromme Sjæles gode Gerninger" (1907), og hans sidste større Arbejde: „Professor Dr. K. Rørdam og Kjøkkenmøddingerne" (1915).

Hvis Livet havde lagt Tingene lidt nemmere til Rette for ham, vilde han utvivlsomt have kunnet præstere adskilligt mere af selvstændige, videnskabelige Undersøgelser og vilde sagtens ogsaa have naaet endnu højere, end han gjorde. Men Forholdene førte med sig, at han maatte slide for Brødet til sig og sine ved at give Undervisning i Naturhistorie, saa han som Regel var nødt til at dyrke sin Videnskab om Natten og i sine knapt tilmaalte Ferier. Denne Skæbne bar han med olympisk Ro og fandt sig uden Klage i at undvære mange Ting, som andre betragter som Livets første Fornødenheder; men i hans inderste Sind var det ham baade en Sorg og en Skuffelse, at han ikke havde bedre Tid og Raad til at arbejde med det, han helst vilde arbejde med. Og det gjorde ikke Skuffelsen mindre, at han meget godt vidste, hvad han duede til.

Paa den anden Side bør det huskes, at hans pædagogiske Arbejde ingenlunde var værdiløst. Den danske Folkeskole skylder ham mere, end den sagtens ved. Som Lærer for dens Lærere og som Censor ved Lærereksamen fik han megen Betydning, og han havde sin store Del i den ganske betydelige Forbedring af Naturhistorieundervisningen, som har fundet Sted i Løbet af den sidste Snes Aar.

Som Forsker havde han en ejendommelig og her til Lands vistnok meget sjælden Evne til at trænge til Bunden. Han holdt aldrig op paa Halvvejen, eller hvor de fleste mente, det kunde være nok. Han blev ved at bore og bore; han skar sig Vej fra alle Sider med utrættelig Flid og Taalmodighed. Hans strænge Kritik, som han anvendte lige saa haandfast paa sig selv som paa andre, og hans klare, skarpe Forstand vejede grundigt hvert Resultat, han naaede, og ikke den ringeste Ufuldkommenhed kunde han finde sig i. Derfor arbejdede han langsomt; men derfor er hans Arbejder ogsaa grundmurede og vanskelige at pille ved.

Han var en redelig Mand. Han elskede Sandhed og Oprigtighed højere end noget andet, og alt det, der er uægte, uærligt, overfladisk og halvforstaaet, afskyede og foragtede han af sit ganske Hjerte. Dette er det værd at lægge Mærke til, dels fordi denne brændende Kærlighed til Sandheden er en saare kostelig og sjælden Dyd, og dels fordi den er Grundlaget for alle hans polemiske Skrifter. Den Forsker, han gennem disse Skrifter særlig vender sig imod, er Japetus Steenstrup, til hvis hele Forskningsmaade han nærede dyb Mistillid. For saa vidt kan man sige, at disse hans kritiske Arbejder er en Fortsættelse af den bekendte Schiödte-Steenstrupske Strid. Disse Kampskrifter er stadig værd at

læse, og til Trøst for dem, der viger tilbage for zoologisk Lærdom, skal bemærkes, at de kan forstaas af alle, og at Dr. Sørensens bidende Vid og brede Fremstilling gør dem endog meget underholdende.

Tiden er endnu næppe inde til en virkelig Undersøgelse af, hvor megen Ret Dr. Sørensen havde i sin Kritik, og hvilken Betydning den har haft eller i Fremtiden vil kunne faa. At den har ramt sikkert og haardt paa mange Punkter, kan der ingen Tvivl være om. Og naar mange mener, at han ofte var uretfærdig i sine hvasse Angreb paa de enkelte Personer, saa kan dertil i alt Fald siges, at han altid skrev i god Tro og ud fra sin bedste Overbevisning. Man kan endvidere med fuld Sandhed sige, at hans Kritik ikke indbragte ham noget. Det var ikke for at tjene Penge eller Ære eller Embede, at han skrev. Tværtimod fik han adskillige formaaende Mænd til Uvenner, hvis Velvilje kunde have været ham gavnlig, naar et af de Embeder, hvortil han var saa godt kvalificeret som nogen, skulde besættes. Han fik, som bekendt, aldrig noget Embede; men mistede endogsaa et Par Aar efter Udgivelsen af „De kompetente Autoriteter" — en lille Bestilling, han havde ved Zoologisk Musæum.

Naar man vil forstaa Dr. Sørensen, er det nødvendigt at huske paa, at hans Sind i Virkeligheden var ganske usammensat. Der var ingen moderne Komplikationer til Stede i hans gennemsunde Nervesystem. Han elskede sine Venner og hadede sine Fjender, som de gjorde det i Kong Davids Dage. Sine Venner var han tro til Døden; han svigtede aldrig. Og hos sine Uvenner havde han svært ved at finde noget, der var værd at agte. Frygt var et Ord, han ikke kendte. Naar han derfor hørte eller saa eller læste noget, der var ham imod, noget af det, hans Sjæl foragtede eller harmedes over, saa „fældede han Bajonetten" — for at bruge et af hans egne Udtryk. En Krigsmand var han, kraftig og modig og maaske undertiden hensynsløs; men han kæmpede med aaben Pande, og hans Skjold var altid blankt.

Jeg har ofte hørt Folk, der saa løseligt kendte Dr. Sørensen, beklage ham, fordi han saaledes levede i Ufred med mange Mennesker. Men der var intet at beklage. Paa ingen mulig Maade. For ham fik Livet først sin egentlige Værdi, naar han var i fuld Kamp for det, han ansaa for Sandhed og Ret. Og dette gjaldt ikke Videnskaben alene. Da der i 1870 var Krig mellem Frankrig og Tyskland, gjorde han et kraftigt Forsøg paa at komme med paa fransk Side og lod sig først afholde derfra, da det blev bevist for ham, at han

ingen Gavn kunde gøre. Der er ikke mindste Tvivl om, at han med Glæde var gaaet i Krigen ogsaa nu — paa samme Side selvfølgelig; thi Tyskland elskede han ikke — hvis det overhovedet havde ligget indenfor Mulighedens Grænser.

Han var dansk. Han elskede Danmark og dansk Sæd med dyb og trofast Kærlighed. Han jublede over sit Lands Ære og skammede sig og brugte vrede Ord, naar Nationen ikke var trofast mod sine Idealer. Hans sidste Aar var opfyldte af dyb Bekymring for vort Folk. Han mente, at vi med lukkede Øjne ilede vor Undergang i Møde.

Ja, hans stærke Sjæl vaandede sig i disse Krigens Aar, hvor han lidenskabeligt tog sit Parti, og hvor alt — karakteristisk nok — for ham tilspidsedes til en gigantisk Kamp mellem Ret og Uret, mellem Løgn og Sandhed. Hans højeste Ønske — det sagde han til mig, 3 Uger før han døde — var at leve til den Dag, da Krigen kunde sluttes med det afgørende Resultat, han ønskede.

Og saa døde han alligevel, før nogen Afslutning kunde øjnes. Den gamle Stridsmand blev fri for den langsomme Straadød. Han døde saa pludseligt, at han vel overhovedet ikke selv vidste, han skulde dø. Han faldt paa den Valplads, hvor han havde kæmpet sit Livs lange, slidsomme Kamp for Tilværelsen.

Chr. Pedersen.

Af L. P. Jensen.

Gartner Chr. Pedersen, Ørsted, et af „Naturhistorisk Forening for Sjælland"s ældste Medlemmer, døde d. 7. Juli. Han var født 19. Januar 1848 i Nyborg, hvor Faderen var Murermester. Som ungt Menneske lærte han Herregaardsgartneri paa Glorup og overtog senere Stillingen som Gartner paa Lerchenborg, hvor han virkede i 29 Aar, indtil han paa Grund af sin Hustrus Sygdom trak sig tilbage og bosatte sig i Ringsted. Her havde han den Sorg at miste ikke alene sin Hustru, men ogsaa en højtbegavet Søn, der allerede havde et Navn som Sprogforsker. Saa flyttede han til en Datter i Ørsted, hvor han siden har ført et virksomt Liv, altid rede til at lade sin Viden og praktiske Dygtighed komme andre til Nytte; derfor var han ogsaa ualmindelig

afholdt i sin Kreds. Han var en alsidig Mand og havde, mest ved Selvstudium, skaffet sig særlig grundige Kundskaber i Historie, Sprog og Botanik. Specielt var han Historiker indenfor sit Fag, og i „Gartnertidende" er i Aarenes Løb fremkommet en Mængde Artikler fra hans Haand.

Trods sin fremrykkede Alder var han en af de flittigste og mest interesserede Deltagere i „Naturhistorisk Forening"s Ekskursioner, hvor hans ejendommelige, rolige Elskværdighed altid gjorde ham til en velset Gæst. Hans mange Venner vil med Vemod modtage Budskabet om hans Død.

Naturhistorisk Forening for Sjællands

Ekskursioner 1916.

Ved L. P. Jensen og Læssøe-Engberg.

1. Bognæs Vesterskov 19. Maj. — Denne Tur blev foretaget i Forbindelse med Foreningens Aarsmøde d. 18. Maj. Samme Dags Eftermiddag var nogle faa Medlemmer paa en lille Udflugt med Damperen „Horns Herred" til Boserup; paa Spadsereturen tilbage gennem Skoven fandtes et Par Larver af *Limenitis sibylla L.*, men ellers intet nævneværdigt.

Næste Dag mødte følgende Medlemmer: Læssøe-Engberg og H. N. Sparre, Køge. S. Hasle, K. E. Spodsberg og Vibe-Kierulff, København, P. M. Pedersen, Vallø, Axel Petersen, Ringsted, Chr. Pedersen, Ørsted, Nielsen, Borup, Vilh. van Deurs, Finderup, P. K. Nielsen, Slagelse, og L. P. Jensen, Højelse — ialt 12.

Den ca. 10 km lange Tur fra Roskilde til Bognæs foregik pr. Vogn gennem Boserup, forbi Kattinge Sø, Bakke op og Bakke ned gennem den naturskønne Egn med vide Udsigter over Skov, Sø og Fjord. Maalet var denne Gang Vesterskoven; den østlige Del af Halvøen, Storskoven, gæstedes for tre Aar siden (se „Flora og Fauna" 1913, Side 116).

I Bognæsgaardens gamle Have beundredes et Pragteksemplar af en Robinie, *Robinia pseudacacia*, der i Brysthøjde havde et Stammeomfang af 382 cm. Derefter gik man nordpaa langs Strandbredden ved Skovens Østside, hvor der var Læ, da det blæste temmelig stærkt fra Vest. Her ar-

bejdede Sommerfuglesamlerne ivrigt med Paraplyerne, især paa Eg, hvor der blandt andet fandtes Larver af *Phorodesma pustulata Hfn.*, *Nola strigula Schiff.*, *Thecla quercus L.* og *Dichonia aprilina L.* Fra Tjørn nedbankedes en Mængde *Nola cuculatella L.* og fra Ælm *Thecla w-album Knoch.* Enkelte *Nola confusalis H. S.* saas siddende paa Egestammerne.

Paa Strandengene var Larven til *Lasiocampa trifolii L.* almindelig paa *Armeria maritima* (Engelskgræs), som voksede her i stor Mængde. Af andre Blomsterplanter noteredes: *Veronica opaca* (Matbladet Ærenpris), *Vicia angustifolia, villosa* og *lathyroides* (Smalbladet, Haar- og Vaar-Vikke), forskellige Løvetand-Arter *(Taraxacum balticum, brachyglossum, laetum* og *gelerti*). Paa Tilbagevejen langs Halvøens Vestside fandtes i en lille Dam en Mængde *Batrachium trichophyllum* (Haarfliget Frøpeber). Inde i Bøgeskoven var *Allium ursinum* (Ramsløg) fuldstændig dominerende i Skovbunden, kvælende al anden Plantevækst. Ved de stejle, kratbevoksede Skrænter ud imod Fjorden fandtes andre Løgarter: *Allium vineale, scorodoprasum* og *oleraceum* (Strandløg, Skovløg og Vild Løg), *Arenaria trinervia* (Trenervet Sandvaaner), den meget sjældne *Cerastium brachypetalum* (Stivhaaret Hønsetarm) og Masser af *Vincetoxium officinale* (Svalerod). — Dyrlæge Petersen fandt paa Turen følgende Fluer: *Rhamphomyia nigripes Fabr., spissirostris Fall.* og *dissimilis Zett.* flyvende om Vand, endvidere *Rhamph. sulcata Meig.* og *simplex Zett.*, *Stratiomyia longicornis Scop., Ctenophora flaveola Fabr.* og den sjældne *Empis brevicornis Loew.*, den sidste i Antal.

Paa Hjemturen blev der gjort en Times Ophold i Mosen syd for Boserup, hvor der blev fundet Larver i Antal af Maalerne *Scotosia vetulata Schiff.* paa *Rhamnus* og *Geometra papilionaria L.* paa Birk. Paa en Høj i Nærheden fandt Botanikerne en Del *Scutellaria altissima* (Bredbladet Skjolddrager), der vistnok oprindelig er udplantet der.

En Del Vinbjergsnegle saas paa Bognæs, mest ved den nordligste Ende af Skoven.

2. Jægerspris Nordskov 4. Juni. — Deltagerne var Læssøe-Engberg, Køge, L. P. Jensen, Højelse, Eiler Høeg, Jægerspris, K. Wiinstedt, T. Feddersen og Vibe-Kierulff, København, Axel Hansen, Herringløse, Gunnar Hansen, Mørke, P. K. Nielsen, Slagelse, C. Nielsen, Borup, og Axel Petersen, Ringsted.

Vi samledes i Frederikssund og tog derfra med Motorbaad til Dyrnæs, som er Nordskovens østligste Punkt. Det

blæste ret livligt, men da Sejladsen til Dels foregik i Læ af Skovene, var den ganske behagelig alligevel. Straks efter Landstigningen fandtes Larver af *Lasiocampa trifolii L.* og *Malacosoma castrensis L.* i stor Mængde paa Strandbredden. Vi modtoges af Ekskursionens stedkendte, elskværdige Leder, Læge Høeg, og efter en let Frokost og en velsmagende Kop Kaffe i det hyggelige Pensionat gik Turen ind i Nordskovens for de fleste Deltagere ukendte Indre. Den er over 1000 Hektar stor og en af Danmarks mærkeligste Skove, rig paa afvekslende Naturforhold. Her er Pletter af gammel „Urskov" med Bøg og Eg, spredt som Øer mellem nyere Tids Naaletræsplantninger; her er lange, ensomme Skovveje, hvor man vandrer timevis i dyb Stilhed, snart i tæt Skygge og snart i fuldt Sollys; ind imellem findes store, aabne Mose- og Engdrag. (Øllemose, Tudemose, Luemose). De landskendte, tusindaarige Ege, Kongeegen, Storkeegen og Snoegen, staar alle paa temmelig fugtig Bund; de to første, som vokser ved den nordlige Skovkant, er stærkt medtagne af Tidens Tand, hule og med afstivede Grene; Snoegen er endnu frisk og massiv. De maaler i Brysthøjde henholdsvis 1414, 1000 og 840 cm, et imponerende Stammeomfang, der gør deres Ry fuldt berettiget.

I syv Timer gennemstrejfede vi Skovens østlige Halvdel. Fra enkeltstaaende Ege nedbankedes Larver af *Catocala promissa Esp., Dryolota protea Bkh., Thecla quercus L.* og *Nola strigula Schiff;* paa skyggefulde Steder med *Lonicera periclymenum* (Gedeblad) blev fundet 30 Larver af *Limenitis sibylla L.* Ved Randen af en udstrakt Skoveng, hvor *Anthriscus vulgaris* (Vild Kørvel), *Thalictrum flaveum* (Gul Frøstjerne) og i Grøfterne *Callitriche* (Vandstjerne) viste sig at være Karakterplanter, holdt vi Middagspavse. Sommerfuglesamlerne tog paa Engen *Argynnis euphrosyne L.* og *selene Schiff, Melitæa cinxia L.* og *athalia Rott*, en enkelt *Aporia cratægi L.* og et smukt Eksemplar af *Nemeophila plantaginis L. var. hospita Schiff.;* andre Steder i Skoven *Coenonympha hera L., Lycæna minima Füssl.* og *argiolus L.* — Efter et Besøg ved de gamle Ege gik de fleste Deltagere over Strandengene nord og øst for Skoven, hvor de fritstaaende Tjørn og Slaaenbuske var en fin Jagtmark for Billesamlere. Nogle Sommerfuglemænd fulgte Vejen mod Øst inde i Skoven; her blev fundet en Snes Larver af *Thecla betulæ L.* og et Par Pupper af *Aporia cratægi L.* — Paa Dyrnæsengen tog Hr. Vibe-Kierulff 10 Stkr. af *Parnassius mnemosyne L.*

For Botanikerne var Høsten ikke stor; dog bør næv-

nes *Vicia cassubica* og *hirsuta* (Kassubisk og Laadden Vikke), *Vaccinium uliginosum* og *myrtillus* (Mosebølle og Blaabær), *Galium hercynicum* og *boreale* (Trenervet Snerre), *Orchis morio* og *incarnatus* (Salep- og Kødfarvet Gøgeurt), *Platanthera chlorantha* (Grønlig Gøgelilie), *Catabrosa aquatica* (Dynd-Tæppegræs), *Cerastium glomeratum* (Opret Hønsetarm), *Pyrola minor* (Liden Vintergrøn), *Hierochloa odorata* (Vellugtende Festgræs), *Carex pseudocyperus, canescens, distans* og *lasiocarpa* (Stararter) samt *Ophioglossum vulgatum* (Slangetunge).

Kl. 6 var vi atter ved Dyrnæs, hvor paany Kaffebordet ventede; derefter tog vi Afsked med Dr. Høeg og gik om Bord i Skuden, der hurtigt førte os tilbage til Frederikssund, hvorfra hver drog til sit, enige om, at det havde været en særdeles vellykket Tur fra først til sidst.

3. Sorøegnen 9. Juli. — Ekskursionen var arrangeret som Cykletur og havde kun samlet 8 Deltagere, nemlig Lærerne P. K. Nielsen, Slagelse, L. P. Jensen, Højelse, Gunnar Hansen og Axel Hansen, Herringløse, Student Vilh. van Deurs, Finderup, Gartner Nielsen, Borup, og Købmd. Bauer og Søn, København. Da næsten alle var Sommerfuglesamlere, blev der kun noteret Fund af Sommerfugle.

Turen gik først til Suserup, et af Sjællands smukkeste Steder, med dejlige Udsigter over Tystrup Sø og dens bakkede, skovrige Omegn. Her omkring fandtes Larver af *Thecla betulæ L., Zerene adustata Schiff., Macroglossa stellatarum L., Dianthoecia cucubali Füssl.* og *carpophaga Bkh.* og af Imaginis *Macaria altemaria Hb.* og *Heterogenea asella Schiff.*

Derefter blev vi færgede over Susaaen til Næsbyholm, hvor der blev fundet 6 Larver af *Ortholitha badiata F.* paa Roser. Udflugten afsluttedes i Sorø Sønderskov, hvor der paa Skovengene var et rigt Liv af flyvende Sommerfugle: *Argynnis ino Esp., Melitæa dictynna Esp., Coenonympha hero L., Lycæna argus L., Polyommatus virgaureæ L.* og *hippothoe L.* samt *Scotosia vetulata Schiff.* Dagens bedste Fund var dog et Par Larver af *Eucosmia certata L.* paa Berberis.

4. Skjoldnæsholm—Hvalsø 6. August. — Om denne fornøjelige Fællesekskursion for de tre naturhistoriske Foreninger vil der senere fremkomme udførlige Meddelelser.

Naturhistorisk Forening for Jylland.

Ved J. Kr. Findal.

Generalforsamlingen. I Forbindelse med Ekskursionen den 14. og 15. Juni, som forløb udmærket, og som var begunstiget af fint Vejr, afholdtes Generalforsamling i Aarhus første Dags Aften.

Assistent Cartens og Lærer V. Sigfred Knudsen valgtes til Bestyrelsen, Seminarielærer Albert Jensen til Redaktionen, og Lærer Christiansen, Svingelbjerg — forhen Pedholt — til Revisionen.

Christiansen ønskede paa Grund af Flytning at fratræde som Bibliotekar, hvorefter Biblioteket overtoges af Lærer V. Sigfred Knudsen.

Formanden oplyste, at Aarhus Byraad atter i Aar har skænket Foreningen 200 Kr. til vor naturhistoriske Samling.

Det vedtoges at optage Medlemmer fra Fyen, indtil der oprettes en Forening der.

Aarhus Byraad og Hr. Skoledirektør Buur, Aarhus, fortjener vor bedste Tak for udvist Støtte og Velvilje.

Biblioteket bestyres nu af Lærer V. Sigfred Knudsen, Villa „Fyen", Aarhus, hos hvem Bøger kan faas ved Henvendelse. Foreningen betaler Forsendelsen til Laaneren, denne betaler Returneringen. Over Bibliotekets Bøger kommer i næste Hefte en fuldstændig Fortegnelse, som bedes opbevaret.

Samlingen. De Herrer Rentier H. Weis og Ekspeditionssekretær Aug. West har foræret os en Række Billearter, som ikke fandtes i Samlingen; nogle er ny for vor Fauna, alle er Sjældenheder.

Fra Hr. cand. pharm. Amor Hansen har vi modtaget 2 Jagtfalke fra Grønland, en Blishøne med et Kuld Æg, en toppet Lappedykker og en sorthalet Kobbersneppe.

De Herrer Cartens og Thomsen, Dannerhøj, har sendt os Sommerfugle. Flere andre Medlemmer har betænkt vor Samling med Gaver. Alle Giverne bedes herved modtage Foreningens Tak. Medlemmerne bedes sende os Ting, som de anser for brugbare for vor Samling.

V. Sigfred Knudsen modtager Fugle og Sommerfugle, Christensen-Lund Guldsmede og Græshopper, P. Christensen, Sjællandsgade 135, Krybdyr og Padder, P. Nielsen, Estrupsgade, Silkeborg, Snegle og Muslinger, Findal Biller og Netvinger, samt alt, hvad der ellers kan tænkes at være brugbart.

Fællesekskursionen var vi Jyder glade for, og vi takker vore Værter, Sjællænderne, for Turen. Der fremkom stærke Ønsker om at fortsætte med Fællesekskursioner og eventuelt vælge det „neutrale" Fyen som næste Samlingssted.

Naturh. Forening f. Lolland-Falster.

Ekskursionen til Grønsund 18. Juni 1916.

Ved L. Kring.

Deltagerne samledes i Stubbekøbing, hvorfra der cykledes til Næsgaard, hvor flere stødte til. Her besaas Forsøgsmarkerne. Derefter tog vi til Grønsund, hvor vi undersøgte den delvis kratbevoksede Sandstrandbred.

Inde i et Krat saas Gærde-Kørvel (Anthriscus vulgaris). Ved Færgegaarden voksede Sæbeurt, Finbladet- og Rank Vejsennop (Sisymbrium sophia og officinale). Slangehoved og Oksetunge.

Langs Vejen saas store Mængder af Trifolium striatum (Stribet Kløver), der maatte gøre som de øvrige Medlemmer af Samfundet: strække sig til Vejrs; den dannede pyntelige lyserøde Pletter.

I og ved Strandkrattet bemærkedes: Mandstro (Eryngium maritimum), Stor Pimpinella, St. Hansurt, Kantet Konval (Polygonatum officinale) i meget smukke Eksemplarer, Marehalm, Klittag, Knoldet Mjødurt (Filipendula hexapetala), Smalbladet Klokke (Camp. persicifolia), Mark-Bynke, plettet Kongepen (Hypochoeris maculata) og Due-Skabiose (Scabiosa columbaria). Lidt længere mod Syd blinkede de lyse Undersider af Strand-Hestehov (Petasites spuria) i Solen.

Fra Grønsund vendte vi tilbage til Næsgaard, hvor Inspektør Rasmussen gæstfri indbød paa Kaffe, og vi foretog en Tur rundt i Parken, hvor vi bl. a. saa Skælrod.

Saa tog vi ned gennem Korselitze Østerskov ud til Kysten. Her saas atter Strand-Hestehov og Stribet Kløver. Vi fulgte Kysten til Skansen, hvor vi bl. a. saa Kortstænglet Tidsel (Cirsium acaule). Paa Hjemvejen gennem Skoven saas bl. a. Gold Potentil (Potentilla el. Fraga sterilis).

Atractotomus mali Mey.

Af A. C. Jensen-Haarup.

Jeg blev først opmærksom paa dette Navn, da jeg bearbejdede Tægerne til „Danmarks Fauna“ og havde anført *A. forticornis Muls. et Rey* som dansk, idet jeg holdt mig til Prof. Reuters Fortegnelse i „Entomologiske Meddelelser“. Jeg havde overset, at O. M. Reuter senere i samme Tidsskrift havde gjort bekendt, at han havde fejlbestemt Arten, hvad han ogsaa meddelte mig i Brev saa betids, at jeg i en Efterskrift i „Tægerne“ fik givet det rigtige Navn paa denne vor anden *Atractotomus*-Art. Derefter fik jeg selve Dyret at se, idet Dir. O. Jacobsen sendte mig nogle Ekspl., som han havde taget i Randers i Juli 1910.

Kort Tid efter fandt jeg Arten i min Have, paa Ribsbuske, uden at tænke over, at Buskene stod under et Æbletræ. Det var først i 1914, at jeg fandt, at Dyret, sit Artsnavn tro opholdt sig paa et Æbletræ. Men det var under ejendommelige Omstændigheder, at jeg fandt det første Gang paa dette Træ. Paa Træet fandtes flere Kolonier af en mindre Lepidoptérlarve, der havde indspundet adskillige Blade; indenfor Spindet var der en Mængde *Atractotomus*-Larver og -Nymfer (alle smukt lyst blodrøde, med Dele af Følehorn og Ben klart og lyst citrongule) samt adskillige fuldt udviklede Tæger. Det viste sig, at Kolonien af Sommerfuglelarverne snart døde ud, uden at det dog var mig muligt at konstatere, om Tægeynglen angreb Sommerfuglelarverne eller kun ernærede sig af disses Udtømmelser. Jeg besluttede saa at vente til Aaret efter for om muligt at komme til Klarhed over Spørgsmaalet.

Lejligheden var gunstig nok næste Aar, thi baade Lepidoptérlarver og Tægelarver optraadte ganske paa samme Maade som Aaret i Forvejen og med samme Resultat: Sommerfuglelarve-Kolonien døde ud, men jeg fik heller ikke andet at vide, af Mangel paa Tid til stadig at iagttage Fænomenet. Dagen efter, at jeg fandt Sommerfuglelarverne døde og Tægerne forsvundne fra Samlivskolonien, opdagede jeg en anden, kombineret Larvekoloni paa et Pæretræ, men i dette Tilfælde var Lepidoptérlarverne temmelig store og syntes at tilhøre en anden Art; de var tilstede i et Antal af 7 à 8 i et Hjørne af deres Spind, men dette vrimlede af alle Udviklingstrin af Tægen. Da jeg først nogle Dage senere kunde tilse Pæretræet igen, var baade Spind, Sommerfuglelarver og Tæger forsvundne, muligvis blæste væk

af en Nordveststorm, der havde raset kort i Forvejen. Men selv om dette har været Tilfældet, anser jeg dog *Atractotomus mali* for at være meget „nyttig" for Haveejere og Frugttrædyrkere, idet jeg ikke tvivler om, at den paa én eller anden Maade gør det af med de spindende Lepidoptérlarver.

I Aar (Juli 1916) har hverken de spindende Larver eller den nævnte Tæge vist sig i Haven.

Yngelpleje hos en Tæge.

(Elasmostethus griseus L.)

Af A. C. Jensen-Haarup.

Søndag den 9. Juli 1916 foretog jeg sammen med en Del 13—14-aarige Skolebørn en Fodtur fra Silkeborg Syd om Søerne i Retning af Himmelbjerget, navnlig for at gennemvandre det vidunderlige „Paradis" med stadig Udsigt til Paradisøerne, men ogsaa for at se paa Brunkulslejerne og „Sandskredet" ved Slauensø samt andet mere; Planen var desuden at besøge en Lokalitet for én af vore mest ejendommelige og pragtfulde Edderkopper, *Eresus cinnabarinus,* men da de forholdsvis smaa Ben efter ca. 18 km's Vandring var foreløbig trætte, blev denne Del af Programmet strøget.

Paa denne Tur var jeg slet ikke forberedt paa at gøre videnskabelige Iagttagelser. Dog Skæbnen vilde det anderledes!

Da vi havde passeret Broen over „Klüvers Kanal„*) og var komne et godt Stykke fremad, til en aaben Plads, besluttede vi os til en „lunch" i Lyng og Smaaplantning med Birketræer foran, med Skovmyrer i Bunden og med Skarer af blodtørstende Myg i Luften. Ganske vist er jeg vant til Tropernes Moskitos, der kommer i Tusindvis, angriber ganske fair fra alle Sider og i fuldt Dagslys, men jeg kan ikke fordrage de skyggeelskende, danske Blodsugere, som helst kommer listende enkeltvis bagfra — „lovmæssigt" selvfølgelig — for at faa „Bid", og som ofte er de mest giftige! Da jeg hurtig var færdig med Frokosten, og jeg fra flere Hold blev gjort opmærsom paa, at jeg havde vældige Myggebylder i Nakken, tog jeg Beslutning om at rette mine

*) Desuden ogsaa forskellige Huller af den Slags, som Sønderup beskylder mig for at have gravet i ond Hensigt, og hvori han, i Følge Selvbekendelse, i sin Tid lejlighedsvis er gaaet „paa Hovedet".

temmelig lange og noget krumme Ben til Trods for, at én af mine Piger erklærede, at det ikke var pænt at forlade „Bordet", før hele Selskabet var færdigt.

Næsten i samme Øjeblik, jeg var kommet op, saa jeg en *Elasmostethus griseus* sidde paa Undersiden af et Birkeblad. Min første Tanke var at tage den ned for at vise Børnene den, og jeg holdt Haanden under Bladet for at ryste den ned deri, men Tægen faldt ikke ved Rystelsen af Kvisten. Saa prøvede jeg paa at pille den lempelig ned med Fingrene, men den holdt fast med Benene og vilde ikke med, hvorfor jeg blev mere interesseret, nappede Bladet af og puttede det hele ned i et Prøveglas for at faa Sagen nærmere undersøgt ved Hjælp af nogen Forstørrelse. Resultatet var i Sandhed forbløffende. I alt Fald for mig!

Tægen viste sig at være en Hun, som med udspærrede og halopret stillede Ben med sin Krop dækkede eller rugede over omtrent 50 spæde Unger, der laa i en Klump og lige var udslupne af Æggene (hvad de hvidligklare efterladte Æggehinder viste). Larverne var godt 1 mm lange og klart bleggrønlige over det hele, med Undtagelse af 2 Længderækker af smaa, blodrøde Pletter (i hver Række 3), af hvilke de bageste var de mindste, paa Midten af Bagkroppens Overside. Saa snart Moderen blev udsat for stærkt Lys, blev hun urolig og foretog nogle lynsnare, krampagtige Ryk med Kroppen, uden at Fødderne forlod deres Plads paa Bladet. Børneselskabets Piger var stærkt interesserede i denne Form for Yngelpleje, medens Drengene, af skyldigt Hensyn til „Ekspeditionens" Leder saa paa Sagerne, men iøvrigt længtes efter at haste videre. Hvad, Herregud! De havde det vel ligesom adskillige andre ordentlige Mandfolk, der nærmest har Kamp og Eventyr i Hovedet. Lad bare Mutter passe Ungerne!

Mandag gik. Med Tilførsel af frisk Luft en Gang imellem befandt Tægefamilien sig udmærket, med Undtagelse af den Sorg, det mulig maatte forvolde, at 7—8 af de smaa, spæde Børn skejede ud og druknede i det Minimum af Vand, som efterhaanden havde samlet sig i den skarpe Rand i Bunden af Prøveglasset.

Tirsdag kom og dermed første Hudskifte for Ungerne, hvorefter de fik et noget andet Udseende, idet Følehorn og Ben blev meget mørkere, og Forkroppens Overside (med Undtagelse af nogle Længdestriber) samt nogle Antydninger til Vingestumper og de hidtil blodrøde Smaapletter paa Bagkroppen blev sortebrune. Moderen passede stadig paa at holde Samling paa Flokken, omtrent som en Høne passer sine Kyllinger.

Om Onsdagen forsøgte Larverne at gaa lidt paa egen Haand, særlig efter at et frisk Birkeskud var sat ned i Glasset, og først og fremmest, naar de fik rigeligt Lys. Om Aftenen samlede de sig igen i Klump, og Moderen var hos dem som sædvanlig.

Torsdagen derefter spredte Ungerne sig stærkt under Lyspaavirkning; i Mørke samlede de sig atter i Flok, og Moderen søgte til Flokken for at dække over den. Om Aftenen var der dog megen Splittelse i Familien, idet Ungerne løb rundt paa det nye Birkeskuds Stængel og Blade, men ved fuldstændigt Mørke samlede de sig dog atter paa et Blad eller paa Glassets Væg, og Tægemutter holdt sig tæt ved, men uden Forsøg paa at dække over Flokken, hvis Flade nu var bleven for stor, da Larverne ikke mere løb sammen i Klump eller Dynge, den ene ovenpaa den anden, men placerede sig Side om Side.

Om Fredagen holdt Ungerne sig endnu nogenlunde i Samling, men de tog nu intet Hensyn til Moderen, der dog søgte at holde sig i Nærheden af, hvor de fleste var samlede.

Yngelplejen syntes hermed at være afsluttet. Moderen og Larverne beholdt jeg dog i Fangenskab for om muligt at faa Rede paa Larvernes videre Udvikling, deres Hudskifte osv., hvilket jeg imidlertid med Rud. Kipling maa sige er „en anden Historie."

Endnu kan tilføjes, at der en Dag viste sig en ganske lille, mørk Flue i Glasset (formentlig kommet ned, mens Korkproppen lejlighedsvis var taget af). Saa snart Fluen i sin Forvildelse kom nær til Tægemoderen, løftede hun Dækkerne og svirrede stødvis med Flyvevingerne, saa Fluen blæstes langt bort; rimeligvis er dette den eneste Maade, hvorpaa en Tægehun af den omhandlede Art kan værne de spæde Unger mod nærgaaende Besøg.

Jeg har omtalt mine Iagttagelser saa udførligt, fordi jeg intetsteds har set noget omtalt om Yngelpleje hos Pentatomiderne og iøvrigt heller ikke hos andre Tæger.

Arten er i „Danmarks Fauna, Tæger" omtalt under Navnet *Elasmucha griseus L.* Slægtsnavnet *Elasmostethus* anvendes nu i Almindelighed i Stedet for det tidligere benyttede.

To smaa Boganmeldelser.

For nylig er udkommet to »Standard«-Bøger paa det entomologiske Omraade. Jeg kunde fristes til at sige, at den ene er *Dansk-Engelsk* og den anden *Tysk-Østrigsk*, fordi den ene er skrevet af en Dansker paa Engelsk og den anden af en Østriger paa Tysk (andet Sprog har vel Østrigerne forøvrigt ikke) Jeg anmelder de to Bøger *con amore* og bemærker, at det ikke er Forlæggerne, der har tilstillet mig dem »til Anmeldelse«.

Nr. 1 er W. Lundbeck: *Diptera Danica. V. Lonchopteridæ. Syrphidæ.* Næsten hele dette ca. 600 Sider store Værk med over 200 fine Illustrationer optages af de morsomme, mere eller mindre hvepselignende »Svævefluer«, som burde interessere navnlig vore Landboere og Havebrugere, fordi de (Svævefluerne selvfølgelig!) gennemgaaende siges at være »nyttige«, idet deres Yngel for en Del skal være slemme Bladlusædere. Inspektør W. Lundbeck har i denne Del af sit stort anlagte Værk næsten overgaaet sig selv. Det store Udland værdsætter hans Arbejde i høj Grad. Herhjemme har vi jo andet at tage Vare paa end at tænke paa Fortjenesten af at befordre ren Videnskab (»anvendt« do. har derimod mange Dyrkere). Dog maa jeg med det samme sige, at Carlsberg-Fondet her som paa saa mange andre Omraader, hvor det gjaldt om at støtte dansk Videnskab, indtager en Hædersplads. »The Carlsberg Fund« har bekostet Udgivelsen! Tror nogen, at hvis vi danske ikke drak dansk Øl, »Diptera Danica« saa vilde have set Dagens Lys — til Ære for dansk Videnskab? Mulig vil dette Spørgsmaal føre til, at man ved næste Generalforsamling stiller Forslag om, at jeg bliver »befriet« for Posten som Medredaktør af »Fl. og F.«; i saa Tilfælde henholder jeg mig til min Slutningsbemærkning under »Nr. 2«.

Nr. 2 er Edm. Reitter: *Fauna Germanica.* Die Käfer. V. Band. *Rhyncophora* (Snudebiller og Barkbiller). Med dette Bind er Behandlingen af de i Tyskland forekommende Biller afsluttet.

Hvad tysk-østrigsk Videnskab her har frembragt til en særdeles billig Pris under tunge Aar, mens Krigsfurien har raset, staar for mig som et enestaaende Bevis paa, hvad germansk Kultur kan trods alt! Kun vil jeg lige bemærke, at jeg med Kultur ikke forstaar den Slags, som skal værges med Kanoner etc. For mig staar Begrebet Kultur som noget, der kan bane sig Vej ved egen Hjælp — uden større mekanisk-kemisk-teknisk Assistance.

Skulde denne lille Anmeldelse af 2 ganske fortrinlige Bøger ikke være »neutral« nok saa — skyd bare paa mig!

A. C. Jensen-Haarup.

Rettelse til „Vorbasseegnen". Øverst paa Side 71 bedes Udtrykket „paa de flade Hedesletter" rettet til „i Hedekløfterne eller paa disses Sider." Knud Wiinstedt.

Naturaliesamlere!

Ill. Priskurant Nr. 6, indeholdende Redskaber for **Entomologi, Botanik, Oologi** og **Ornithologi,** tilsendes paa Forlangende.

Harald Börgesen,
Frederiksberggade 28, København.

Alle Apparater og Instrumenter fremskaffes og fabrikeres. Leverandør til Københavns Universitet.

P. BROCK & Co.

— Optiske, fysiske og elektro-mekaniske Værksteder. —
Specialforretning i Mikroskoper.
FREDERIKSBERGGADE 38,
KØBENHAVN.

Billige og solide ca. 15"×10" eller efter Bestilling.
Bunden af 3-dobbelt Krydsfinér. **Insektkasser.**

Insektkasser m. Glaslaag for 2 Kr. 25 Øre. Dobbeltkasser for 2 Kr. 75 Øre, beklædte med Tørv hhv. 35 og 75 Øre mere. Paa Naale- og Tørveplader er Priserne uforandrede.

M. Cartens, Trafikassistent, Trustrup.

Aargangene 1911, 1912, 1913, 1914 og 1915 faas à 2 Kr. ved Henvendelse til Lærer V. S. Knudsen, Villa „Fyen", Aarhus.

For Artiklernes Indhold er vedkommende Forfattere ene ansvarlige.

Manuskript til „Flora og Fauna" bedes sendt til P. Esben-Petersen, Silkeborg.

Et Standardværk
i ny, billig Udgave

Vilhelm Bergsøe:

Fra Mark og Skov.

Billeder af Insekternes Liv.

I ny Bearbejdelse ved Dr. phil. C. Wesenberg-Lund.

DETTE berømte populære Værk, med Bergsøes malende Skildringer fra Insektverdenen, har gennem en Aarrække staaet som et af de mest fængslende og underholdende Værker af populær naturvidenskabelig Art. Efter at have været udsolgt i nogle Aar udsendes det nu i en ny, rigt illustreret og smukt udstyret Udgave. I Dr. C. Wesenberg-Lunds Bearbejdelse fremtræder Værket nu i fuldtud moderne Skikkelse, idet der er taget Hensyn til den nyeste Tids Forskning. „Fra Mark og Skov" er et Værk, der vil fængsle alle, ogsaa dem, der ikke forud møder med særlig Interesse for Emnet. Det er et i Ordets bedste Forstand populært Værk, der skaffer Læseren baade Underholdning og Belæring. **Bedre Gavebog til Ungdommen findes ikke.**

Den nye Udgave udkommer i to statelige og smukt udstyrede Bind paa **ialt ca. 1200 Sider med ca. 1000 Tekstbilleder og mindst 24 Bilag i Farve og Sort.**

Stoffet vil blive delt i fire Bøger, fordelt paa to Bind:

Første Bog. Insekternes Bygning.
Anden Bog. Insekternes Forhold til Mennesket.
Tredje Bog. Insekternes Forhold til Blomsterne.
Fjerde Bog. Insektsamfundene.

Første Bind er allerede udkommet. Paa sine ca. 600 **Sider** bringer det de to første Bøger: „Insekternes Bygning" og „Insekternes Forhold til Mennesket", **illustreret med 520 Billeder og 13 Bilag.** Andet Bind, der vil blive af omtrent samme Størrelse, vil udkomme i Forsommeren 1916.

Prisen pr. Bind er **3 Kr. 60 Øre** heftet; indbundet i stærkt og smagfuldt Hel-Lærredsbind med Dekoration i Farver efter Tegning af F. Kraul koster hvert Bind **5 Kr. 50 Øre**; indbundet i elegant Franskbind med Titel og Dekoration i Guld-Prægetryk koster Værket **6 Kr. 50 Øre** pr. Bind.

Saafremt Værket ønskes leveret paa Ratebetaling (ca. 1 Kr. om Maaneden), maa nærmere Aftale træffes med Boghandleren.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL, N. F.